

DORĐO NARDONE

ZAŠTO ME NE VOLI?

LJUBAVNE GREŠKE KOJE
ŽENE NAJČEŠĆE ČINE

*Prevela s italijanskog
Vojna Guteša*

Mono i Manjana
2012.

PROLOG

Ova knjiga, za razliku od svih ostalih koje sam napisao, nije nastala kao posledica istraživačkog iskustva vezanog za proučavanje psihičkih patologija i za njihovu terapiju, niti kao posledica analize problema menadžerskog tipa i njihovog rešavanja, već usled „učesničkog posmatranja“ razvoja ljubavnog i emotivnog života velikog broja osoba s kojima sam tokom života dolazio u dodir uz obostrani uticaj.

U ovoj studiji, naime, istraživač i lekar ustupaju mesto običnom posmatraču ljudske komedije koja se neprekidno odvija pred našim očima i kojoj često pridajemo premalo važnosti, dok ona, u svojoj uobičajenoj apsurdnosti, u najvećem broju slučajeva prevazilazi i najbujniju maštu.

Učesničko posmatranje je u ovom slučaju izvedeno preko moje direktne veze sa ženskim univerzumom kao partnera, prijatelja, učitelja i terapeuta; ukratko, nekoga ko se već decenijama nalazi u neposrednom kontaktu s onom zadivljujućom sposobnošću žena da komplikuju sebi život.

Moje dugogodišnje iskustvo u proučavanju „*pattern*-a ponašanja“ i „raznovrsnosti modela ponašanja“ svakako me je

navelo da u razvoju ljubavnih veza gotovo spontano uočim čitav niz „obrazaca ponašanja“ koje ispoljavaju žene. Kao što ćemo videti, nisu u pitanju „patološki modeli“, već strategije delovanja stečene kroz lična, međuljudska i porodična iskustva, koje subjekat neprekidno ponavlja a da toga vrlo često nije ni svestan.

Takvi *pattern*-i u početku uglavnom efikasno odgovaraju na potrebe i stoga ih strukturiramo kao „automatske mehanizme“, ali potom postaju kruti modaliteti koji od funkcionalnih prelaze u svoju disfunkcionalnu suprotnost. Jedno dobro rešenje se, dakle, pretvara u grešku i postaje isključivo izvor problema.

Najveći broj obrazaca ponašanja žena u ljubavi može da se predstavi preko istorijskih i književnih mitova koji čine deo antropologijske ženske kulture. Neki od tih obrazaca potiču iz najstarijih tradicija, dok su drugi proizvod moderne evolucije uloge žene u društvu, porodici i životu s partnerom. Moje definicije su, stoga, delom uzete iz bajkovitog i književnog stvaralaštva, a delom se zasnivaju na predstavama samog obrasca.

Namera ovog mog izlaganja jeste da ponudim ženama neku vrstu „operativne svesnosti“, čija bi se kompetentnost odnosila ne samo na „razumevanje“, već i na „delovanje“ kada su u pitanju one zamke u odnosima koje žene tako vešto grade, da bi potom same u njih upale. Formulacije raznovrsnih modela ženskog delovanja u odnosima s partnerom biće praćene pričom koja treba da omogućí da se čitalac?? uživi u samu suštinu iskustva žene koja deluje u okviru datog obrasca.

Naivna ili ideološki nastrojena čitateljka mogla bi da pri govori da jedan muškarac ne može da razume žene: samo dru goj ženi je to moguće. Ali u stvarnosti, kako nam to iznosi

Gedelov „iskaz neodlučivosti“, upravo je onome koji čini deo sistema nemoguće da o njemu ima puno i tačno zapažanje i procenu. Naprotiv, onaj koji intereaguje s tim sistemom spolja, ulazeći u njega i izlazeći iz njega, ima privilegovanu poziciju, a samim tim i bolji uvid u njega. Zbog toga jedan muškarac može bolje da opiše sentimentalne obrasce ženskog ponašanja. Pored toga, u ovom specifičnom slučaju, među onima koji poput mene studiraju i proučavaju psihoterapiju, u 85% slučajeva jesu pripadnici nežnijeg pola. Tako sam se više od dvadeset godina našao u ulozi učitelja od kojeg se traže saveti i s kojim se diskutuje o sebi i svojim odnosima sa suprotnim polom, čak i u profesionalne svrhe. Takva uloga me je učinila verodostojnim svedokom ženskog sveta i komplikovanog toka njihovih veza, što me je podstaklo na razmišljanje o tome kako to da su žene, čak i one najinteligentnije, najlepše i najuspešnije u poslu, u svom sentimentalnom životu katastrofalno sposobne da same sebi nanesu veoma suptilne samopovrede. Zaista, kada žene međusobno pričaju o ljubavi i osećanjima, uspevaju da na najtananiji način iskomplikuju stvari, a pokušati ih navesti na to da koriste razum isto je što i, kako tvrdi Alfred Polgar, pokušati uhvatiti vazduh rukama. Stoga je potreban grub pogled muškarca „varvarina u osećanjima“, da bi izneo tačnu viziju ponašanja žena u ljubavnim odnosima. Jednom rečju, ugao iz kojeg muškarac sagledava stvari, koji se odnosi, sa svojom ograničenošću, više na sintetičku konkretnost činjenica nego na analitičko previranje osećanja, služi kao koristan reduktor kompleksnosti, što omogućava ženama da sagledaju same sebe spolja i da na pragmatičan način posmatraju funkcionisanje i efekte svojih akcija i reakcija u odnosu s muškarcima.

AKO NIKO NIJE KRIV, SVI SU KRIVI

Pre mnogo vekova stoički filozof Epiktet je tvrdio: „Optuživati druge za sopstvene neuspehe put je neznanja; optuživati samog sebe znači početak razumevanja; prestati optuživati druge i sebe jeste put mudrosti.“

Za svađu je potrebno dvoje, a isto važi i za prekidanje ljubavnog odnosa, nezavisno od toga ko je nosilac završnog čina koji označava kraj. Čak i kada niko nije kriv, svako ima svoju dozu odgovornosti. Ovakav koncept teško će progutati onaj ko u jednoj emotivnoj vezi pati. Ipak, kada je reč i o najočiglednijoj preljubi, u najvećem broju slučajeva uočava se izvesna komplementarnost između dvoje partnera koja je uzrok sličnog, nekorektnog ponašanja.

Ardengo Sofiči, suptilni toskanski intelektualac s početka dvadesetog veka, inspirišući se izrekom starih Egipćana, izjavio je: „Ne volim kada se žbiri mešaju u ljubavne stvari; kako god bilo, ako se žena uhvati u očiglednoj preljubi, treba uhapsiti muža. U devet od deset slučajeva krivica je njegova.“

Drugim rečima: iako u jednoj emotivnoj vezi odgovornost, u najvećem broju slučajeva, nije podeljena na jednake

delove, ono što je zaista indikativno jeste da u tome ipak postoji komplementarna interakcija. Žrtve stvaraju svoje dželate, kao što i tirani stvaraju svoje potčinjene kroz igru u odnosima sličnu stokholmskom sindromu.

Prema tome, istrajavati u traženju tobožnjeg krivca neefikasno je isto koliko i preuzeti na sebe potpunu odgovornost za ono što se dešava.

„Obrasci“ koji će ovde biti opisani i razmotreni zasnovani su na posmatranju disfunkcionalnih komplementarnosti između dvoje partnera u ljubavnom odnosu, a ne ni u jednom trenutku na procenjivanju ko je veći krivac.

Naime, samo utvrđivanje i kažnjavanje onoga koji eventualno nosi veću odgovornost za problem uopšte ga ne rešava; naprotiv, uglavnom ga dodatno komplikuje, s obzirom na to da ovaj postaje sa svoje strane žrtva kažnjavanja.

Prema tome, govoriti ženama o njihovim greškama ne znači proglasiti ih potpuno krivima za njihove emotivne neuspehe, već znači smatrati ih onima koje u takvom razvoju događaja imaju više sredstava i moći da načine konstruktivnu promenu.

ŽENA JE MOĆ

Pre nego što nastavimo, smatram da je korisno izneti na samom početku jedan fundamentalan metodološki aspekt. Neophodno je raskrinkati čest, ali obmanjujući, pristup problemu grešaka u ljubavi, odnosno uobičajenu reakciju žena na tu temu koja se može sažeti u pitanju: „A muškarac?“, pozivajući se na muške greške u razvoju emotivnih odnosa.

Ovaj tipičan oblik argumentovanog suprotstavljanja, koji premešta pažnju na drugoga i njegove greške, što je dobro poznato onima koji proučavaju *problem solving*, jeste prvi korak ka pogrešnom tipu ispitivanja problema utoliko što odvlači od neophodne analize sopstvenih grešaka pre nego što se pređe na analizu grešaka druge osobe.

Zaista, pošto su priznate greške, promeniću svoje modalitete ponašanja i kao posledicu toga učiniću da se promene i partnerovi modaliteti. To je mnogo pristupačniji i ostvarljiviji postupak od onog da težimo da prvo utičemo na promenu drugoga.

Kao što kaže Gandi: „Ako želiš da promeniš svet, počni od sebe.“

Ipak, kada se analizira tok ljubavnih i sentimentalnih odnosa, ono što me čini još odlučnijim da pažnju usmerim na ženske strategije jeste činjenica da današnja žena, u tom pogledu, ima mnogo više moći od muškarca. Zbog toga je ona, u najvećem broju slučajeva, ključna poluga koju treba aktivirati da bi se pokrenula promena u odnosu jednog para.

Čini se da je ova tvrdnja u suprotnosti s istorijskom ulogom muškarca, ali u stvarnosti poslednjih decenija igla na vagi koja određuje ravnotežu u okviru para prelazi ubedljivo na žensku stranu.

Moć muškarca je oslabila ne toliko usled procesa emancipacije žene, već pre svega zbog progresivnog slabljenja mita o muškoj snazi.

Pored toga, u našem zapadnom svetu društvo i prezaštitnički nastrojene porodice odlučno su doprinele postepenoj kastraciji tradicionalnog muškarca, koji drage volje prepusti ženi odgovornost i uloge koje su nekada pripadale njemu. Savremena žena, s druge strane, možda je i srećna što se dokopala takve moći, ali često se dešava da se jedan uspeh, usled ponavljanja, okreće protiv samog pobednika.

Tako je zamka u odnosu predstavljena činjenicom da je žena u početku zadovoljna zbog te izrazito naglašene odgovornosti, da bi se potom, kako vreme odmiče, našla duboko razočarana i na mukama.

Kao što ćemo videti, u zavisnosti od ličnih osobina žene, u takvoj situaciji pokreće se određeni emotivni obrazac ponašanja koji je disfunkcionalan u upravljanju vezom. Ali ovo je samo jedan od primera, među toliko drugih, kako je uloga žene sada odlučujuća u razvoju odnosa među partnerima. Takođe, budući da su žene sklonije samokritici od muškaraca,

u bilo kakvom pokušaju rešavanja problema ubedljivo predstavljaju stranu koja teži saradnji i promeni. Žene same sebe neprekidno dovode u pitanje, dok muškarci to čine mnogo ređe.

Najzad, ono što možda više od svakog drugog argumenta opravdava činjenicu da se obraćam ženama, pre nego muškarcima, jeste to da su one te koje se istinski žale na emotivna nezadovoljstva. Retko ćete čuti muškarca koji se žali na vlastite ljubavne iluzije, dok žene to rade neprekidno. A kao što se dobro zna, prvo pravilo za *problem solver* jeste da se radi na onome ko se na problem žali.

EMOTIVNI OBRAZAC

U pozorišnoj tradiciji glumci najčešće tumače uloge i karaktere koji predstavljaju likove i ličnosti koji se ponavljaju. Glumac uči da glumi takve prikaze ljudskih profila preko obrazaca, to jest preko serije naglašenog ponašanja i stavova koji odslikavaju ličnost na sceni. Ova analogija mi se čini najpodesnijom za predstavljanje tipa ponašanja koje se ponavlja u emotivnom odnosu, a uočava se kod žena.

Možda bi stroža definicija mogla da bude definicija „*pattern-a*“, koncepta koji ukazuje na razvoj veze koji se ponavlja i održava tako ravnotežu jednog sistema, ali sam se radije opredelio za topliju analogiju – sa svetom pozorišta, jer umetnost oduvek preko svojih likova i priča izražava dramatičnu i smešnu stranu ljudskog razvoja.

Razlika je u tome što su, u našem slučaju, ličnosti stvarne, a ne pozorišni likovi, i što se njihovi postupci uglavnom ne biraju, već trpe ili spontano ostvaruju bez jasnih planova.

Sentimentalni obrasci, prema tome, nisu određene uloge koje treba odglumiti, već akcije i reakcije subjekta odabrane u skladu sa sopstvenim ličnim stilom. Zbog toga teže da se ne

menjaju i onda kada se promeni partner: osoba, dakle, nastavlja da glumi svoj lik u različitim komedijama.

Sve ovo bi trezvenim racionalistima moglo izgledati kao dokaz iracionalnosti, pa i gluposti ljudskih bića, ali onaj ko proučava nastajanje problema i njihovo rešavanje s one strane krutih i autoreferencijalnih konstrukcija racionalne misli zna vrlo dobro da su u pitanju modaliteti koji se ponavljaju u odnosu između subjekta i njegove stvarnosti. „Svako objašnjenje je hipoteza, ali nema hipotetičkog objašnjenja koje bi moglo pružiti sigurnost kada je reč o ljubavi“, tvrdi o ovome Ludvig Vitgenštajn.

Svako od nas neizostavno gradi sopstveni stil odnosa prema stvarnosti zasnovan na ličnom iskustvu, koji se vremenom dograđuje poput mozaika, kroz kombinacije modaliteta koji su se pokazali da su u stanju da dovedu do željenih ishoda.

Upravo je efikasnost određenih modaliteta ono što nas navodi da ih usvojimo kao nešto čemu možemo pribeći u sličnim situacijama.

Prema tome, ono što definišem sentimentalnim obrascima jesu jasni i posve specifični modaliteti upravljanja vezom s partnerom, plod ličnog iskustva stečenog tokom „asimilacije i akomodacije“. Veliki psiholog Pijaže usvojio je ove koncepte da bi definisao evolutivni proces saznavanja – učenje – sticanje sposobnosti odnošenja prema sredini koja nas okružuje, koji svaka jedinka razvija tokom svog rasta. U našem slučaju ovaj proces je primenjen na domen afektivnih i emotivnih odnosa, koji zatim evoluiraju u ljubavne i sentimentalne.

Želim da mi oprostite na ovom teorijskom zaokretu, neophodnom da se teren oslobodi od psihodinamičkih hipoteza

o traumama iz detinjstva ili dubokim nagonima, te od biološki-psihijatrija koje smatraju da postoje određeni geni koji određuju ponavljanje specifičnih ponašanja u ljubavnim vezama. *Pattern*-i akcije i reakcije se ponavljaju u vidu modaliteta razvoja veze koji održavaju ravnotežu ličnosti i njenog identiteta u odnosu sa drugim ljudima.

Čitateljka koja je došla do ove tačke mogla bi da se upita: „Gde je problem?“

Dovde sve izgleda savršeno prirodno, kao plod kombinacije darinskog prilagođavanja i odrastanja ličnosti kako je vidi Žan Pijaže. Pa dobro, problem iskrsava kada protagonista ne uspeva više da promeni svoj lik, kada se uloga, u pozorišnom smislu, ne može više preobličiti jer je glumac dopustio da u njoj ostane zarobljen.

U ljubavi se to dešava kada se insistira na svome obrascu ponašanja, kao i kada smo suočeni s porazom, kada nismo u stanju da promenimo tu seriju ponašanja i stavova koja potranjuje disfunkcionalnost u emotivnoj vezi.

Nažalost, i ljubav se, kao i sve druge stvari, razvija, te tako odnos između dvoje partnera, da bi opstao, može da zahteva promene tokom svoga razvoja.

Ako se čini da je to nemoguće usled usvojene krutosti sopstvenog obrasca ponašanja u vezi, kriza će biti neminovna.

Ljubavni odnos – da parafraziram Verlena – podseća na brod razapetih jedara koji je, teran snažnim vetrom, u stalnoj opasnosti da se nasuče i razbije o stene na koje će neizbežno naići na otvorenom moru ako kormilar vešto ne upravlja njime. Nekada davno muškarac je sebi uzimao za pravo da on bude taj kormilar, iako je njime suptilno manipulisala žena sposobna za razna ljubavna lukavstva.

ĐORĐO NARDONE

Danas muškarac više ne pripisuje sebi ni u kom slučaju tu ulogu, tako da se žena našla s kormilom u rukama i obavezom da postane vešt upravljač.

OBRASCI PONAŠANJA ŽENA U LJUBAVI

Do formulacija „*pattern*-a u vezama“, koje sam definisao kao obrasce ponašanja, došao sam nakon što ih je procenilo više od stotinu mojih kolega i saradnika, koji ne samo da su potvrdili da ovi obrasci postoje, već i da je njihovo ponavljanje veoma bogato zastupljeno u njihovim, kao i u životima njihovih pacijenata. Pre otprilike godinu dana saopštio sam na jednom seminaru pod naslovom *Terapija parova* ovaj moj pomalo provokativan doprinos, s obzirom na to da su učesnici bili psihijatri i psihoterapeuti, prevashodno žene, i uz to feministkinje. Na moje iznenađenje, kolegice, koje su došle iz svih krajeva sveta, nisu me osporavale; naprotiv, veoma su uvažile moje izlaganje, izjavljujući da im to nimalo ne liči na mušku provokaciju u vezi sa ženskom nesposobnošću. Štaviše, smatrale su moje formulisanje emotivnih obrazaca korisnom mapom teritorije ljubavnih odnosa i često pogrešnih načina ponašanja koja žene usvajaju da bi je prešle.

Sve to je učvrstilo moje uverenje i podstaklo me da jedno takvo korisno objašnjenje prenesem u laganije štivo za čitanje i konsultaciju. Ono što sledi, prema tome, jeste izlaganje